

Галина Трохименко
директор Харківської ОДБ

Роман Драган
заст. директора Харківської ОДБ

Перспективні зони використання дитячої ігрової книги

Гра як галузь соціально-культурного феномену розвитку суспільства активно досліджується цілим комплексом спеціальних наукових дисциплін. Бібліотекознавство, психологія, педагогіка, філософія, медицина оперують різноманітними розробками, що присвячені ігровій діяльності, а також її результатам. Останнім часом спостерігається тенденція дослідження впливу гри на організацію дитячого читання, на процес виховання книжкової і літературної культури, культури читання, при вирішенні комплексних освітніх і розвиваючих проблем. Важливо зауважити, що гра виступає одним з головних механізмів соціалізації дитини. В такому аспекті гру можна було б визначити як форму діяльності в умовних ситуаціях, спрямованих на створення моделі соціального досвіду і поведінки.

Традиційний для дитячого книговидання тип дитячої книжки-іграшки підлягає сьогодні цілому ряду прикладних досліджень і спостережень, метою яких є осмислення ролі специфічно організованих книжкових форм в стадіальному розвитку особистості дитини. Ці пошуки реалізуються появою на книжковому ринку принципово нових типів видань, які несуть у собі різноманітні ігрові моделі та відрізняються застосуванням різних матеріалів при їх виготовленні. Одна з причин появи таких видань на книжковому ринку — зміни у системі освіти, одним з важливих напрямів якої є створення ігрової освітньої системи, яка повинна складатися з ігрових підручників та книжок, що популяризують шкільні предмети, дидактичні ігрові теми (комп'ютерні навчальні ігри) тощо.

За результатами останніх досліджень серед видань, що користуються найбільшим попитом, називаються енциклопедичні видання, азбуки, нестандартні підручники, книжки-іграшки та книги з ігровим сюжетом. У зв'язку з цим відбуваються зміни і в діяльності дитячих бібліотек. У бібліотеках створюються спеціальні куточки, своєрідні зони для ігор. У багатьох бібліотеках відновлюються традиції сімейного читання, при створенні бібліографічних посібників, використовуються різноманітні ігрові форми. І як наслідок, виникає ще один аспект проблеми — питання комплектування фондів дитячих бібліотек. Репертуар ігрових книжкових матеріалів досить різноманітний: книжки-розфарбовки, панорами, фігурки, книжки-поробки, а також видання, що містять дидактичні ігрові матеріали. Спостерігається підвищення якості навчальних книг, підручників та посібників розвиваючого типу, ігор-подорожей, книг на допомогу вивченню іноземних мов тощо.

Звичайно, сучасну дитячу бібліотеку неможливо уявити без електронних технологій та видань, які повинні гармонійно доповнювати традиційні носії інформації. Протягом останніх років у багатьох дитячих бібліотеках спостерігається тенденція до збільшення фондів компакт-дисків з комп'ютерними іграми. Частіше та ефективніше стали використовуватися електронні енциклопедії та репетитори на допомогу вивченню предметів шкільної програми. Вважаємо, що особливу увагу дитячі бібліотеки повинні приділяти комп'ютерним ігровим програмам, що мають літературну основу. Різні ставлення фахівців-психологів, бібліотекарів, педагогів до цих ігор не заперечує те, що майже усі вони визнають появу нових факторів, що сприяють розвитку інтелекту. Комп'ютерна гра допомагає навчитися читати, писати, малювати, створювати фрагменти мелодій, оволодівати іноземними мовами, засвоювати навички роботи з комп'ютером, тобто одночасно реалізує декілька функцій. Тому перед фахівцями дитячих бібліотек сьогодні постає питання про критерії оцінки та відбору такого виду ресурсів. Перш за все необхідно проаналізувати, який вони мають вплив на духовний світ дитини, чи здатні вони активізувати пам'ять, уяву, формувати певні навички.

Важливим додатковим джерелом інформації, що становить інтерес для дитячих бібліотек, є можливості мережі Інтернет. Це може бути спектр освітніх ресурсів, спеціальні сайти для проведення дозвілля («Дитячий світ», «Іграшки», «Дитяча ігрова кімната» тощо). Інтерес представляють і сайти, що сприяють розвитку творчих здібностей дітей. Останнім часом створені і активно використовуються сайти для батьків, які також повинні бути в центрі уваги працівників дитячих бібліотек. Головним критерієм при виборі такого роду ресурсів, безперечно, є здатність сайту розвивати критичне мислення, а також наявність зручної і багатоаспектної системи пошуку.

Вагомим аспектом дитячої ігрової книги є питання її ефективного використання. Оформлення ігрової книги в самостійний і самодостатній напрям дитячого книговидання сприяє усвідомленню необхідності дослідження питань використання її в системі дитячого читання. На жаль, сьогодні нормативні документи, що визначають типовий склад книг-іграшок, мають декларативний та рекомендаційний характер. Це значно ускладнює завдання бібліотекарів і педагогів щодо організації процесу читання, гри та формування у дітей певної системи знань. Відкритим залишається питання про можливі зони використання таких видань. Відповідно до основних, функціональних напрямів ігрової діяльності дитини створюються і книжкові форми, які повинні реалізовувати її процесуальні і результативні компоненти в системі книжкової культури. У сучасній ігровій книзі також можна виділити видання «недирективного» ігрового наповнення. Це книжки, розраховані на спонтанність залучення дитини до ігрового процесу, які заперечують «задуманий дорослими» результат.

Вважаємо, що унікальність застосування такого роду книг полягає у відсутності заданої програми читання. Очевидно, що робота бібліотекаря з такими книгами для дітей базується на принципово нових позиціях, які відрізняються від традиційної схеми керівництва дитячим читанням. Деякі фахівці вважають, що при використанні книжок-іграшок «недирективного» ігрового наповнення неприпустимо моделювати ідею помилкового результату. «Стань кращим, стань розумнішим, стань успішнішим ...», — як часто ми кажемо і думаємо так, рекомендуючи дитині корисні, на наш погляд, дитячі книжки. У даному випадку організатор дитячого читання повинен сприймати дитину такою, якою вона є і, використовуючи можливості ігрової книги, допомагати їй у побудові комфортних умов майбутнього росту (інтелектуального, морального, естетичного тощо). Таким чином, ігрову діяльність з використанням зазначеного типу видань можна визначити як реалізацію дитячого самоврядування, саморозвитку та самоорганізації. Індивідуальний темп роботи з дитячою книжкою-іграшкою, вільний вибір ігрових фрагментів, особистий інтерес, право на заперечення запропонованої ігрової книжкової форми або її окремих блоків повинні закріплювати право дитини на свободу ігрових дій, які будуються за допомогою дитячої ігрової книги.

Зону використання книг-іграшок «недирективного наповнення» можна визначити як зону, що передує активному впливу книжкової форми на дитину, як своєрідну зону встановлення необхідного контакту між книгою і дитиною, зону «симпатії та довіри». На нашу думку, і дитина, і книга в такому випадку проявляють себе як рівноправні ігрові партнери, вільні від будь-яких зобов'язань. Таким чином, наявність у дитячому читанні вказаної зони визначає позитивну мотивацію до нього на довгі роки, обумовлює успішність цілого ряду традиційних заходів, спрямованих на формування читацької активності і свідомості.

У свою чергу, конфліктність в існуванні і використанні ігрових книжкових форм у дитячому читанні на сучасному етапі, недостатня розробка методологічних положень та концептуальних засад лише підкреслюють актуальність ігрового компоненту в конструктивній діяльності дітей щодо оволодіння безцінними пластами книжкової культури та необхідність подолання проблеми функціональної неграмотності.